

1. Глазков В. А. Співробітництво як найбільш дієва форма реалізації індивідуального стилю діяльності оперативного працівника та слідчого під час оперативно-розшукового супроводження досудового слідства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2008. Спец. вип. № 1. Ч. 2. С. 10–14.
2. Гордін Л. Я. Слідчо-оперативна група: проблеми створення та діяльності: монографія. Харків: Вид. «ФІНН», 2009. 192 с.
3. Докучаев О. О. Следственно-оперативная группа как правовая форма взаимодействия следствия и органов, осуществляющих оперативно-розыскную деятельность. *Вестник криминалистики*. 2008. Вып. № 3 (27). С. 109–113.
4. Дудніков А. Л. Криміналістична концепція взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 1 (8). С. 185–189.
5. Карпов Н. С. Проблеми доказування у кримінальному судочинстві. *Науковий вісник КНУВС*. 2006. Вип. 4. С. 187–195.
6. Письменний Д. П., Федченко В. М. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою: правові й організаційні засади: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-г. внутр. справ, 2006. 204 с.
7. Топчій В. В. Теоретичні та практичні засади взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами у розкритті та розслідуванні злочинів (за матеріалами МВС України): монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. 444 с.

Шаблистий Володимир Вікторович
професор кафедри,
доктор юридичних наук, доцент

Людвік Валентин Дмитрович
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НОВІ ПІДХОДИ ДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЮДИНИ ВІД НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Система правових норм, які регламентують правові взаємини та юридичний статус учасників кримінально-правових відносин у сфері реагування на насильство за ознакою статі, з 11 січня 2019 року зазнала навіть не суттєвих змін, а за своєю суттю стала новою й такою, що поки що не сприймається більшістю ані наукової громадськості, ані правозастовниками. Йдеться про фактичну імплементацію до вітчизняного законодавства підписаної, проте не ратифікованої державою Україна Стамбульської конвенції 2011 року (Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами).

12 лютого 2019 року в м. Київ відбулася науково-практична конференція «Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі: новели Кримінального кодексу України» за фінансової підтримки Посольства Великої Британії. На більшість критичних запитань до авторів цих законів нами було отримано відповіді (коментувати чи критикувати які ми не будемо), які і представляємо читачу.

Перше. Чому за розгляд справи про домашнє насильство не скасовано судовий збір, а за вчинення такого правопорушення як вид стягнення повернуто штраф?

Аргументація. Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до адміністративних стягнень за вчинення насильства в сім'ї ст. 173² КУпАП повернули давно забутий штраф – сьогодні він мінімально становить 170 грн. Це у сукупності із Законом України «Про судовий збір» від 08.07.2011 № 3674-VI (судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі). Цей закон передбачає, що у разі ухвалення судом постанови про накладення адміністративного стягнення ставка судового збору складає 0,2 від прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01 січня поточного року. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про державний бюджет на 2019 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб становить 1921 грн., тобто обов'язковий судовий збір за розгляд справи про насильство в сім'ї на 2019 рік становить

192 грн. 10 коп.

Звідси виходить, що з сімейного бюджету за скаргу жінки на свого чоловіка про вчинення ним насильства в сім'ї доведеться заплатити мінімум 362 грн. 10 коп.

Пояснення. Дійсно, штраф як вид стягнення за вчинення домашнього насильства є недоцільним і на етапі законопроектної роботи була слухна пропозиція з його повернення. Разом з тим згаданим законом передбачено 16 категорій осіб, які можуть вчинити домашнє насильство, одними з яких є особи з I або II групою інвалідності та вагітні жінки. Якщо вони вчиняють домашнє насильство, то до них можна застосувати лише штраф. Пропозиція як виняток застосовувати до них попередження не знайшла підтримки.

Довідково: у нас є великі сумніви щодо можливості вчинення домашнього насильства особами з I або II групою інвалідності або вагітними жінками, судова практика свідчить, що у 90 % випадків суди до всіх категорій «сімейних дебоширів» застосовують штраф.

З приводу судового збору за винесення суддею постанови у такій категорії справ про адміністративні правопорушення отримано запевнення, що його найближчим часом скасують. Будемо чекати.

Друге. Чому поряд із систематичним вчиненням фізичного та психологічного домашнього насильства у ст. 126¹ КК України встановлено кримінальну відповідальність за економічне систематичне домашнє насильство?

Аргументація. З 11 січня 2019 року вступила в силу ст. 126¹ КК України «Домашнє насильство», що має такий вигляд:

«Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи».

Очевидно, що поряд із небезпечними формами прояву такого ганебного явища, як фізичне та психологічне насильство, передбачено економічне – умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів, на які потерпілий має передбачене законом право, або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися (ст. 1 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству») – і в деяких випадках потребує додаткової кваліфікації за ст. 150, 150¹, 164, 165, 166, 167, 304 КК України та ін. Ознаками економічного насильства можуть бути також відбирання в потерпілої особи всіх грошей, які з'являються в неї (зароблених, подарованих, взятих у борг тощо), примушування її до звітування про витрату грошей, позбавлення будь-яких ресурсів, необхідних потерпілій особі для належного фізичного, психологічного, інтелектуального добробуту, тунєдство самого агресора, поєднане з примушуванням потерпілої особи до праці чи до надмірної праці тощо [1, с. 74].

Зокрема, О.В. Харитонова пропонує визнавати проявами економічного насильства вчинені систематично випадки відмови в утриманні дітей, непрацездатних членів сім'ї, приховування доходів, витрати сімейних коштів із самостійним прийняттям більшості фінансових рішень, неврахування потреб партнера (наприклад, дружина, здійснюючи покупки, повинна звітувати чоловікові про всі витрати, щоб фінансова ситуація була під його «невсипущим» контролем, просити в нього гроші, навіть на дрібниці); жінка може чути закиди в «сидінні на ший», навіть якщо вона перебуває у відпустці по догляду за дитиною та веде домашнє господарство тощо; коли один із батьків дитини після розлучення, проживаючи окремо, навмисно офіційно не працевлаштовується з метою сплати мінімального розміру аліментів і при цьому тривалий час уникає додаткових витрат на дитину [1, с. 43].

Відтак, такі дії також можна розцінювати як економічне насильство щодо дитини та колишнього подружжя. Згідно зі ст. 185 Сімейного кодексу України, той з батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, інвалідністю тощо). Відповідно, дитина стає заручником ситуації і жертвою економічного насильства. Внаслідок вказаних діянь винної особи настає погіршення якості життя дитини та другого із батьків, з ким вона проживає. Предметом впливу при економічному насильстві є майно та майнові права потерпілої особи. Тому, якщо такий вплив поєднується, наприклад, із відкритим відбиранням її майна або з вимогою передачі майна, права на майно чи вчинення дій майнового характеру на користь агресора, або з умисним знищенням майна, то ці дії, за наявності необхідних підстав, слід додатково кваліфікувати за статтями 186, 189 чи 194 або за іншою відповідною статтею КК України [1, с. 75].

Відповіді отримано не було, проте очевидно, що таке рішення законодавця є помилковим, оскільки кримінальна відповідальність за економічне домашнє насильство явно суперечить принципу економії кримінальної репресії та не відповідає жодним підставам чи принципам криміналізації небезпечній діянь.

Були й інші запитання, якими разом з відповідями ми готові поділитися під час виступу на конференції.

Отже, в Україні запроваджено нові підходи до протидії насильству за ознакою статі, які вже давно відомі людству, реально працюють у розвинених країнах, а тому концептуально кожнотому з нас слід витравлювати з себе архаїзми та радянські рудименти щодо розуміння тих чи інших явищ та йти в ногу з прогресивною частиною людства. В ході певного досвіду правозастосування маємо надію, що законодавець здійснить корегування цього процесу.

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2019. 288 с.

2. Харитонова О.В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: науково-практичний посібник. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2018. 211 с.

Кривенко Володимир Володимирович
аспірант Інституту права
ім. Князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії
управління персоналом,
заступник голови Спеціалізованої
антикорупційної прокуратури України

ПРО ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КОРУПЦІЙНІ АБО ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ КОРУПЦІЄЮ ПРАВопОРУШЕННЯ

Існуючий в Україні з 2011 року Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані із корупцією правопорушення [1], який з 2019 року адмініструє НАЗК, має бути дієвим спеціально-кримінологічним або навіть індивідуальним заходом запобігання корупції. Разом з тим результати дослідження проблеми запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням в органах місцевого самоврядування України свідчать про таке.

На сьогодні в Україні існує принаймні три загальновідомі видання науково-практичного коментаря Закону України «Про запобігання корупції»:

- 1) за редакцією М.І. Хавронюка [2];
- 2) за редакцією Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова [3];
- 3) за редакцією В.С. Ковальського [4].

Лише М.І. Хавронюк спробував описати можливі правові наслідки внесення відомостей до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані із корупцією правопорушення, для певної фізичної чи юридичної особи: перелік відомостей про фізичну особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, та про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру, які є відкритими для безоплатного цілодобового доступу, визначений у ч. 3 ст. 59 Закону, є достатнім для їх ідентифікації і вичерпним. Ці відомості враховуються, наприклад, з метою виконання положень законодавства, згідно з якими:

- особи, яким пенсії призначені в порядку і на умовах, передбачених Законами «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про статус народного депутата України», звільнені з роботи у зв'язку із засудженням за умисне кримінальне правопорушення, вчинене з використанням свого посадового становища, або з притягненням до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом «Про запобігання корупції», позбавляються права на одержання призначеної за зазначеними законами пенсії. У таких випадках пенсія призначається відповідно до цього Закону (п. 13-3 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»);

- замовник приймає рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі та зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію учасника в разі, якщо відомості про юридичну особу, яка є учасником, внесено до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили кору-